

LA PLANA, UNA SOCIETAT SENSE RECURSOS NATURALS AL SEGLE XVIII

per Esteve Mestre i Roigé

L'Urgell va patir fins a l'arribada del Canal d'Urgell de problemes endèmics, com la falta de llenya o de l'aigua; això provocava contínues esbaralles o discussions. En aquest article veurem les discussions per la manca d'arbres –l'esgotament de recursos en un poble anomenat Gra– i les discussions per l'aigua del riu Corb entre la gent de Sant Martí de Maldà i Maldà. I també tenim un cas de les picabaralles de propietaris contra pastors per envair les seves terres i conreus. I com es va negar l'auxili en una església –ara que és notícia– a un soldat desertor o fugit de la justícia. Uns retalls d'història recreativa.

LA MANCA D'ARBRES

En documentació d'inicis de segle XVIII, passada la guerra de Successió, ja s'informa que a la plana no hi ha llenya per fer foc, però la cosa continuava arreu i a la Segarra també s'anava esgotant els recursos, com trobem en una denúncia feta per la germana del senyor del poble de Gra, contra el seu germà, el qual expliquen testimonis del poble –Ramon Farran, de 35 anys, i Marc Farran, de 30 anys– que declaren –el 25 de gener de 1770– que des de fa temps ha fet arrencar molts arbres del boscos que hi havia el terme.

La darrera arrencada d'arbres ha estat 50 alzines d'un bosc que es troba a la partida dels Solans. Després va fer talar arbres d'altres boscos que es van utilitzar per llenya en una teuleria, que donava molts diners, però des que s'han talat els boscos ja no produeix res.

També recorden que l'any passat es va vendre 15 oms molt grans a un mestre de carros de Concabella, que els va utilitzar per construir carros.

En una declaració posterior, els constructors de carros Joan i Joan Gausachs –pare i fill– declaren que els oms eren aprop del riu Gra i que els digueren que els

feren una oferta d'aquells arbres, tot dient-los que si no els compraven ells, ho farien d'altres i els compraren per 35 lliures. Declaraven també que sabien que ja no quedava més arbres al terme de Gra.

La germana recollia aquestes declaracions perquè afirmava que el seu germà havia venut tots els arbres del terme i no quedaven arbres per poder fer bigues i canviar les del castell.

Font: AHCC Not. Marià Terez Mateu, *Manual 1770* fol. 25 i ss.

DISCUSSIONS PER L'AIGUA ENTRE MALDÀ I SANT MARTÍ DE MALDÀ

Pels acords signats a Solsona l'any 1335 davant de Pere Casagualda, entre els pobles de Maldà i Sant Martí de Maldà, es reconeixia que, del riu Corb, els de Maldà tenien l'aigua dos dies a la setmana de les 12 del migdia a posta de sol, i en cas que algun veí de Sant Martí no fes cas de la concòrdia, era el seu alcalde qui havia de cobrar la multa que li havia imposat el sequier de Maldà.

El cas era que l'any 1769, els de Sant Martí prenién l'aigua als de Maldà i per aquest motiu el sequier de Maldà, Joan Capdevila, havia demanat a l'alcalde de Sant Martí, Manuel Carbonell, durant els mesos de juny, juliol, agost, setembre i octubre, que cobrés les multes als veïns de Sant Martí que els prenién l'aigua; i no tan sols no n'havia fet cas, sinó que durant el mes d'agost havia organitzat un motí en què es va intentar trencar les preses de les sèquies que portaven l'aigua a Maldà. Joan Capdevila afirmava que el dit Carbonell era el cap i el cabdill del motí.

En tot cas, l'alcalde de Sant Martí, quan se li va fer un requeriment, va respondre que era la primera veu que sentia que dit Joan Capdevila era un sequier... En la denúncia que li havien fet els de Maldà, demanaven la justícia i la protecció del Rei per tal d'evitar que "sucedan muchas desgracias y muertes" i demanaven al subdelegat de Montblanc que fes pagar 400 lliures de multa a l'alcalde de Sant Martí.

Què havia passat? Carles Gaya, de 40 anys, Manuel Vallés, de 41, i Joan Vilamajor, de 26 anys, declaraven que el dijous, 17 d'agost de 1769, ells anaren al lloc conegut com el Molí de farina Nou, al terme de Sant Martí, entre les 4 i les 5 de la tarda, per agafar les aigües que prenién per regar el terme de Maldà i es trobaren Jaume Foguet, Joan Felip i Ramon Vallverdú, regidors de Sant Martí, Ramon Garriga, síndic personer, i Francesc Huguet, Andreu Torrent, Flavià Vallverdú, Bonaventura Monfà, Joan Amat, Ramon Monfà, Bartomeu Bonell i un teixidor de lli, de qui no coneixien el nom, però que era conegut com el Carreret, tots de Sant Martí, als quals coneixien bé, i es trobaren que no havien deixat entrar l'aigua al molí, i per tant no podien passar l'aigua cap al terme de Maldà.

Carles Gaya va anar al lloc on hi havia la fusta que impedia el pas d'aigua cap a la bassa del molí i la va alçar, però s'atansaren els regidors de Sant Martí, la hi prengueren de la mà i la tornaren a posar. En aquestes arribà el sequier Joan Capdevila, de 55 anys, que va intentar tres vegades alçar la fusta i li ho van impedir; i quan més s'hi esforçava, la gent de Sant Martí cridaren "guerra als de Maldà", i el sequier va marxar, però se'n va anar cap a l'altre lloc del terme de Sant Martí, anomenat la Torre Vella, d'on també agafaven l'aigua els de Maldà, i va treure la fusta que impedia el pas de l'aigua; però dos veïns de Sant Martí, Flavià Vallverdú i Joan Amat, li tornaren a prendre de la mà la fusta i la tornaren al seu lloc. Quan començaven a discutir, veieren com s'atansaven corrent la gent de Sant Martí, i, per evitar qualsevol desgràcia, va optar per escapar-se cap al terme de Maldà.

Els de Sant Martí al·legaren que, l'aigua, els de Maldà l'havien d'agafar del molí de farina propietat de Manuel Fontova, anomenat el Molinet. Però en declaracions dels veïns de Maldà Antoni Esqué, de 42 anys, Carles Batlle, de 38 anys, Antoni Miró, de 40 anys, deien que això era fals i encara més, Miquel Saüch, de 55 anys, Miquel Pastó, de 44 anys, i Pere Navés, de 64 anys, afirmaven que Manuel Compte, Josep Balcells i Antoni Escrivà de Belianes, que tenien terra al terme de Sant Martí, agafaven l'aigua de la bassa del Molinet de Maldà per regar la seva terra.

Font: Totes aquestes declaracions foren recollides pel notari Marià Tereza Mateu de Tàrraga al llarg dels primers mesos de l'any 1770 (del gener al maig).

UNES ANÈDOTES. UN SOLDAT DEMANA AUXILI A L'ESGLÉSIA DEL TALLADELL

Aquestes passaren al Talladell, el 18 de gener de 1718. Declaraven uns veïns del Talladell que havien vist arribar al poble, entre les 7 i les 8 de la tarda, un home vestit de soldat, amb un vestit blanc, que es va adreçar cap a l'església que es va trobar tancada, i es va agafar amb les dues mans a l'anella de la porta de l'església i així el va trobar l'alcalde, que va cridar gent i amb força el varen fer deixar l'anella, mentre el soldat cridava amb totes les forces: "Valga'm l'església" i al cap d'una estona el vingueren a buscar un oficial i 4 soldats i l'havien entregat tot i advertint-los que l'havien tret de la porta de l'església. I l'oficial contestà que quan un home era en mans de la justícia no valia per res l'església.

LA CONFESSIÓ D'UNS RABADANS

Un divendres, 13 de febrer de 1722, foren presos uns pastors i els seus rabadans al lloc del Talladell i portats presos a Tàrraga. Interrogats els pastors per les

denúncies que havien fet els propietaris contra ells, aquests negaren que haguessin estat els seus ramats els que havien fet mal a unes vinyes del terme del Talladell i de Corbella i al terme de la Casa Blanca. Aleshores, per obtenir una veritat, feren venir els rabadans –nens que feien el paper de gossos als ramats i ajudaven els pastors– i els digueren que si no “confessaven” els tancarien, però ara, i per dir-ho popularment, els posarien al quarto de les rates, on hi havia molts llangardaixos grossos, gripaus de tota mena i moltes, moltes serps, i que les cames se’ls tornarien tan grosses com a sacs... Confessaren.